

Røyrvik kommune
Plan-, drifts- og næringsavdelingen

Det kongelige Landbruksdepartement
Postboks 8007 Dep

0030 OSLO

Saksnummer: 2003 / 3127 - 27	
Mottatt: 10 JUN 2004 ASR / JUR	
Saksbeh.: EDA	Ark.: 440
Kopi:	Avskr.:

Vår ref:
04/00352-005-TST

L.nr.
001731/04

Arkiv:
V60 & 13

Deres ref:

Dato:
08.06.2004

**MELDING OM POLITISK VEDTAK - HØRINGSBREV –
ODELSLOVUTVALGETS INNSTILLING NOU 2003:26 OM ODELS- OG
ÅSETESRETTE**

Formannskap har i møte den 02.06.2004 behandlet sak 0045/04 og fattet slikt vedtak:

Formannskapets vedtak:

Røyrvik kommune viser til vurderinger gjort i saksframstillingen, og vil særlig nevne følgende:

1. Røyrvik kommune mener ut fra en totalvurdering at odelsloven også i fremtiden vil være viktig for å sikre langsiktighet og stabilitet i landbruket, samt å medvirke til samfunnsmessige ønskede virkninger. Kommunen ønsker derfor at odelsretten skal opprettholdes.
2. Arealgrensa for odelsjord bør heves slik som utvalgets flertall har foreslått. Endringen vil medføre at odelslovens virkeområde vil omfatte eiendommer som har betydning for landbruket og utelate bolig- og fritidseiendommer. Endringen kan bidra til økt omsetning av mindre landbrukseiendommer og tilleggsgjord.
3. Bo- og driveplikten bør opprettholdes. Det sikrer i stor grad at landbrukseiendommene med bygninger og produktive arealer blir drevet og vedlikeholdt på best mulig måte. For kommunen er det viktig med enkle og entydige bo- og drivepliktsregler som medfører at kontroll og oppfølging er mulig å gjennomføre.

Enstemmig vedtatt.

I henhold til forvaltningslovens § 28 kan vedtaket påklages innen 3 uker etter mottatt varsel. Eventuell klage sendes rådmannen og stiles til Formannskap.

Dette til Deres orientering.

Postadresse: Sentralbord: 74 33 63 00
Plan-, drifts- og næringsavdelingen Telefaks: 74336301
7898 Limingen Saksbehandler tlf: 74336383
E-post: postmottak@royrvik.kommune.no
www.royrvik.kommune.no

Postgiro: 7874.05.95244
Bankgiro: 4448.10.01606
Postgiro for skatt: 7855.05.17395
Org. nr: NO 964 982 120

SAMLET SAKSFRAMSTILLING

Utvalg Formannskap	Møtedato 02.06.2004	Saksnr. 0045/04
------------------------------	-------------------------------	---------------------------

HØRINGSBREV - ODELSLOVUTVALGETS INNSTILLING NOU 2003:26 OM ODELS- OG ÅSETESRETEN

Vedlagte dokumenter:

Høringsbrev – Odelslovutvalgets innstilling NOU 2003:26 om odels- og åsetesretten av Landsbruksdepartementet, datert 13.11.2003.
NOU 2003:26, Kapittel 2 Sammenfatning, side 17 og 18

Ikke vedlagte dokumenter:

NOU 2003:26 Om odels- og åsetesretten
Hovedutskrift fra regionrådsmøte 02/04 – Snåsa 14. april 2004.

Hjemmel for behandling:

Delegasjonsreglement i K-sak 0059/03 av 11.09.2003.

Saksopplysninger:

Odelslovutvalget, oppnevnt ved kongelig resolusjon 21.09.2001, har lagt fram innstilling NOU 2003:26 om Odels- og åsetesretten. Innstilling er oversendt kommunene til uttalelse med høringsfrist 01.07.2004.

Utvalgets mandat

Utvalgets mandat var opprinnelig å evaluere odelslovgivningen samt foreslå lovendringer som kan bringe odelsretten i samsvar med de landbrukspolitiske mål nedfelt i Innst. S. nr. 167 (1999-2000) og St.meld. nr. 19 (1999-2000).

Utvalget skulle særlig vurdere om kretsen av odelsberettigede bør innskrenkes, om løsningsfristen bør bli kortere og virkningene av odelslovens regler for kvinners situasjon i landbruket.

Videre ble utvalget bedt av departementet om å vurderer: om odelsloven medfører en konservering eller "lukking" av landbruksnæringa, hvordan odelsloven innvirker på lokalt eierskap, hvordan odelsloven påvirker bosettingen, om det er mulig å utforme en formålbestemmelse i odelsloven, hvilke eiendommer som ut fra sitt ressursgrunnlag skal være odlingsjord samt lov- og regeltekniske avklaringer og forenklinger i de offentligrettslige reglene, herunder med sikte på å oppnå kortere saksbehandlingstid ved offentlig myndighetsutøvelse.

Senere fikk utvalget et tilleggsmandat ved statsråd Lars Sponheim om å avveie om odelsloven, med unntak av åsetesretten, bør opprettholdes eller avvikes.

Utvalgets innstilling

Utredningen er enstemmig når det gjelder spørsmålene som ligger innen det opprinnelige mandatet, bortsett fra på tre punkter:

- i. Et flertall vil høyne arealkravet for odlingsjord slik at det som hovedregel kreves 50 dekar dyrket jord, mens et mindretall foreslår at grensen settes ved 30 dekar.
- ii. Et mindretall vil beskjære odelskretsen, slik at odelsberettiget er bare barn av foreldre som har eiet eiendommen med odelsrett.
- iii. Fire medlemmer mener at bo- og drivepliktreglene fortsatt bør ha sin hjemmel i odelsloven. De øvrige fire medlemmene mener at reglene bør plasseres i konsesjonsloven.

I spørsmålet om odelsretten bør opprettholdes, har utvalget delt seg. Flertallet (6) er av den oppfatning at odelsretten bør bestå. Et mindretall (2) anbefaler at den avvikles.

For det tilfelle at odelsretten opprettholdes, har Odelslovutvalget fremmet en rekke forslag til lovendringer. Dette er i stor grad forslag til modernisering av loven for å bringe den i samsvar med dagens landbrukspolitiske mål og praktiske behov. I den forbindelse nevnes særlig:

- økning og klargjøring av grensen for hvilke eiendommer som er odlingsjord,
- forkortelse av den alminnelige løsningsfristen til seks måneder,
- adgang til å kreve at de odelsberettigede innen to måneder tar standpunkt til om de ønsker å overta eiendommen, og i motsatt fall, adgang for eieren til å avhende eiendommen uten at den senere kan løses av de odelsberettigede,
- innføring av full likestilling mellom kjønnene, uavhengig av fødselsdato, samt som hovedregel mellom adoptivbarn og barn født innenfor og utenfor ekteskap.
- åpning for at samboende skal kunne samodle og at også samboende skal være beskyttet ved den odelsberettigedes død,
- utvidelse av adgangen til å nekte odelsløsning hvor dette vil virke urimelig, herunder i situasjoner hvor samiske rettstradisjoner gjør seg gjeldende.

I tillegg har utvalget fremmet en rekke forslag til forenklinger og klargjøringer av loven for å oppnå en høyere grad av forutsigbarhet samt prosessbesparelser.

Vurdering:

Odelsrett er et gammelt, særnorsk og slektsbasert rettsinstitutt, som også er beskyttet i vår grunnlov. Åsetesrett, som er en arverelatert del av odelsretten, har like lang tradisjon. Selve rettsreglene om odels- og åsetesretten, har likevel vært endret utallige ganger opp gjennom årene, senest i 2001 da arealgrensen i §2 ble økt fra 10 til 20 dekar jordbruksareal. Dette henger sammen med det til enhver tid gjeldende politiske syn på eierforhold og forvaltning av landbrukseiendommer, slik dette også kommer til uttrykk i jordlovgivningen. Odelslovutvalget foreslår nå nye og mer omfattende endringer. Utvalget foreslår endringer i 45 av i alt 79 paragrafer.

Flertallet i Odelslovutvalget har konkludert med at det ønsker å opprettholde odelsretten.

Argumenter for og imot odelsretten vil i grove trekk være:

Positive sider ved odelsretten:*- odelsrettens betydning for slekten*

Odelsloven utgjør et fast regelverk som avgjør hvem som kan kreve eiendommen, når eieren dør eller eiendommen på annet vis skifter eier. Det vil si at det er forutsigbarhet med hensyn til suksesjon, og denne forutsigbarheten gir den som har best odelsrett, mulighet til å forberede seg til overtagelsen gjennom erfaring og utdanning. Eiendommene beholdes udelt. Odelsloven markerer i dag likestilling mellom kjønnene i relasjon til eierskap og drift av landbrukseiendom. De forholdene som er nevnt ovenfor innebærer at eieren har større sikkerhet for at hans innsats og disposisjoner blir av betydning for neste generasjon. Odelsloven, med basis i Grunnloven, har vært oppfattet som en garantist for langsiktighet og trygghet med hensyn til eierskap av landbrukseiendom.

- bedre landbruk

Det har vært - og er fortsatt - en utstrakt oppfatning om at odelsretten gir et bedre landbruk. Bakgrunnen for dette ligger i den følelsesmessige tilknytningen til gården, og at den sikkerhet og forutsigbarhet som odelsretten gir, skaper grobunn for et godt landbruk. Den best prioriterte kan og vil forberede seg på overtagelsen gjennom arbeidserfaring og teoretisk utdanning. Det er oftere en positiv næringsinntekt - og høyere næringsinntekt - på bruk som drives av odelsberettigede brukere, enn på bruk som drives av ikke odelsberettigede brukere. En nærliggende forklaring på dette kan være at odelsberettigede brukere har bedre landbruksfaglig skoloring. En annen årsak kan være en rimeligere inngangspris til landbruksyrket som følge av nærhet til overdrageren eller oppvekst og arbeid på eiendommen.

- gårdbrukeren er selveier

Det er en landbrukspolitisk målsetting, som har lange tradisjoner hos oss, at den som driver gården, skal eie den. Odelsretten har bidratt til og bidrar fortsatt til at landbruksarealene eies av enkeltpersoner, og disse arealene drives også i betydelig grad av eierne. Utviklingen i løpet av de siste tiår er slik at næringsutøverne i landbruket i økende grad bruker leiejord, men dette er en utvikling som er enda klarere i andre land uten tilsvarende odelsrett. Det er således tvilsomt om denne utviklingen har sammenheng med odelsretten.

- riktig eiendomsstruktur

Odelsretten bidrar ikke til å redusere gapet mellom antall eiendomsenheter og driftsenheter. Spørsmålet i denne sammenheng er hvorvidt odelsrett er til hinder for en hensiktsmessig eierstruktur. Det foreligger ikke håndfaste bevis for eller statistikk som kan sannsynliggjøre at odelsretten er en hemsko for en ønsket reduksjon i forskjellen mellom eiendomsenheter og driftsenheter.

Jo lavere arealkravene til odlingsjord er, desto oftere hender det at odelsretten brukes for å sikre en bolig mer enn en arbeidsplass. Dermed vil det kunne bli vanskelig å få slått mindre eiendommer sammen med større for å styrke næringsgrunnet for den større jordbrukseiendommen. En liberal fradelingspraksis, jf. jordloven § 12, kan dempe denne effekten.

- opprettholdelse av distriktsbosetting, med lokalt eierskap til landbrukseiendommer

Det legges i mange sammenhenger til grunn at odelsretten bidrar til å opprettholde bosettingen i distriktene med lokalt eierskap til landbruksarealene. Arbeidsplasser er det viktigste vilkåret for stabil bosetting og vitalitet i distriktene og utviklingen i landbruket går mot stadig færre driftsenheter samtidig som en større andel av driftsenhetene blir deltidsbruk eller arbeidsplass for bare en person. En styrking (økning) av de produktive arealene på eksisterende driftsenheter vil gå på bekostning av bruk som bare har en mer begrenset betydning for tradisjonell

landbruksdrift og som i fremtiden ville hatt størst verdi som bosted. Selv om landbrukets betydning som «bærende næring» i distriktene avtar, vil et aktivt landbruk også i fremtiden være av stor betydning for bosetting og næringsutvikling i mange distrikter, og utfordringen vil for distriktene først og fremst være å opprettholde og utvikle næringsgrunnlaget og skape sysselsetting.

I forhold til odelsretten får dette særlig betydning for praktiseringen av bo- og drivepliktbestemmelsene. Eiendommens ressursgrunnlag er det viktigste kriteriet ved søknad om varig fritak fra boplikten. Det vises til at det oftere gis varig fritak fra boplikten på eiendommer med svakt ressursgrunnlag, enn større eiendommer. Når odelsretten brukes for å få hånd om en ressurs svak eiendom som nyttes eller planlegges nyttet som bosted, og den odelsberettigede overtakeren deretter oppnår varig fritak fra boplikten, vil bruken av odelsretten ha virket negativt på målet om stabil bosetting og lokalt eierskap. Denne uheldige siden ved odelsretten vil i betydelig grad reduseres ved økning av arealgrensene i odelsloven § 2.

- likestilling mellom kjønnene

Opprettholdelse eller avvikling av odelsretten vil spille en meget viktig rolle for likestillingen mellom kjønnene. De tradisjonelle forestillingene har fortsatt solid forankring i mange miljøer. I dagens situasjon vil derfor en avvikling av odelsretten svekke muligheten for en øket kvinneandel på eiersiden i landbruket.

Negative sider ved odelsretten

- odelsretten begrenser eierens rådighet og skaper usikkerhet for erververe

Eierens rettslige rådighet over sin eiendom, vil være begrenset. Når det hviler odelsrett på eiendommen, vil risikoen for at en odelsberettiget gjør sin rett gjeldende, kunne forhindre eller i alle fall vanskeliggjøre disposisjoner som kunne vært truffet hvis eiendommen hadde vært odelsfri.

- odelsretten er ekskluderende

Den viktigste innvending mot odelsretten er at den bryter med et likestillingsprinsipp som er fundamentalt etter dagens oppfatning; skal noen ha rettslige fortrinn i kraft av fødsel, må dette ha en solid begrunnelse. Den ikke-odelsberettigedes mulighet til å erverve landbrukseiendom, er begrenset. En slik ekskluderende effekt er et klart negativt trekk ved odelsrettsinstituttet.

- odelsretten som konfliktskaper

Det synes å være et høyt konfliktnivå med et sterkt følelsesmessig engasjement i odelsretten. En vesentlig faktor er at det dreier seg om hjem og verdier som slekten har hatt til dels lang tilknytning til. Det må derfor regnes med at det også uten odelsretten ville ha kunnet bli mange og sterke konflikter. I tilknytning til dette skal det også understrekes at odelsretten gir forutsigbarhet, og det er grunn til å anta at den i mange situasjoner virker konfliktdepende, særlig der loven gir klare svar.

Som nevnt ovenfor har odelsloven enkelte uheldige virkninger, men loven har utvilsomt flere og tyngre samfunnsmessige gunstige effekter. Det vises særlig til at odelsretten bidrar til å opprettholde bosettingen i distriktene med lokalt eierskap til landbruksarealene, gir gårdbrukerne den nødvendige forutsigbarheten, er viktig i likestillingen mellom kjønnene og gir bedre landbruksdrift.

Odelsloven vil også i fremtiden være viktig for å sikre langsiktighet og stabilitet i landbruksnæringa, samt å medvirke til samfunnsmessig ønskede virkninger. Uheldige virkninger vil delvis bli redusert ved de endringene som er foreslått. Ut fra en totalvurdering bør derfor odelsretten bestå.

Vurderinger av enkeltparagrafer i forslaget:

Odelsloven § 2 - arealkrav:

Utvalgets flertall foreslår at odelsloven § 2 får følgende utforming:

- "Ein eigedom blir rekna som odlingsjord når anten jordbruksarealet er minst 50 dekar, eller det *produktive skogarealet er minst 1 000 dekar*.
- Ein eigedom med minst 40 dekar jordbruksareal blir likevel rekna som odlingsjord når *anna areal er minst 500 dekar*.
- *Med til arealgrunnlaget vert rekna eiendomen sin andel i realsameige.*
- *Teigar med mindre enn 1 dekar jordbruksareal eller 10 dekar produktivt skogareal, vert ikkje rekna med etter denne lova*".

Arealgrensa for hva som er odelsjord i dag er 20 daa jordbrukareal eller 100 daa produktiv skog. I Røyrvik er det få landbrukseiendommer som har jordbruksareal under 20 dekar, og noen av disse har ikke vært i drift de siste årene, mens andre har leid ut jorda. Eiendommer av denne størrelsen er i realiteten enten bolig- eller fritidseiendommer, i Røyrvik har de fleste eiendommer mer enn 100 dekar med produktiv skog og kommer derfor ikke utenfor lovens virkeområde. Ved en økning av arealgrensa, slik som utvalgets flertall foreslår, vil det fortsatt være få eiendommer i drift som kommer utenfor lovens virkeområde. Endringen vil gi bedre samsvar mellom økonomisk drivverdige eiendommer og odelsjord. Det antas at en økning av arealgrensa kan bidra til økt omsetning av mindre landbrukseiendommer og tilleggsjord. Ved salg har det virket prisdempende at det har hvilt odel på eiendommene, noe som ofte har bidratt til at eierne av små landbrukseiendommer ikke har oppnådd god nok pris til at de har valgt å selge. Det er derfor riktig å heve arealgrensa for odelslovens virkeområde.

Bo- og driveplikten

Utvalget er enige om at bo- og driveplikten bør opprettholdes, men er delt i synet på om hjemmelen skal plasseres i odelsloven eller konsesjonsloven.

Det er først og fremst reglene om bo- og driveplikten og odelsfrigjøring som har økonomisk eller administrativ betydning for kommunene. Uansett hvor hjemmelen plasseres er det viktig at en får et regelverk som er entydig og ukomplisert å følge opp. Brudd på bo- og driveplikten har tradisjonelt vært de vanskeligste sakene for kommunene.

Andre endringer

Til endringene opplistet nedenfor er det unødvendig med annen kommentar enn at forslagene i stor grad vil bidra til en modernisering av loven for å bringe den i samsvar med landbrukspolitiske mål og praktiske behov.

- forkortelse av den alminnelige løsningsfristen til seks måneder,
- adgang til å kreve at de odelsberettigede innen to måneder tar standpunkt til om de ønsker å overta eiendommen, og i motsatt fall, adgang for eieren til å avhende eiendommen uten at den senere kan løses av de odelsberettigede,
- innføring av full likestilling mellom kjønnene, uavhengig av fødselsdato, samt som hovedregel mellom adoptivbarn og barn født innenfor og utenfor ekteskap.
- åpning for at samboende skal kunne samodde og at også samboende skal være beskyttet ved den odelsberettigedes død,

- utvidelse av adgangen til å nekte odelsløsning hvor dette vil virke urimelig, herunder i situasjoner hvor samiske rettstradisjoner gjør seg gjeldende.

Rådmannens forslag til vedtak:

Røyrvik kommune viser til vurderinger gjort i saksframstillingen, og vil særlig nevne følgende:

1. Røyrvik kommune mener ut fra en totalvurdering at odelsloven også i fremtiden vil være viktig for å sikre langsiktighet og stabilitet i landbruket, samt å medvirke til samfunnsmessige ønskede virkninger. Kommunen ønsker derfor at odelsretten skal opprettholdes.
2. Arealgrensa for odelsjord bør heves slik som utvalgets flertall har foreslått. Endringen vil medføre at odelslovens virkeområde vil omfatte eiendommer som har betydning for landbruket og utelate bolig- og fritidseiendommer. Endringen kan bidra til økt omsetning av mindre landbrukseiendommer og tilleggsjord.
3. Bo- og driveplikten bør opprettholdes. Det sikrer i stor grad at landbrukseiendommene med bygninger og produktive arealer blir drevet og vedlikeholdt på best mulig måte. For kommunen er det viktig med enkle og entydige bo- og drivepliktsregler som medfører at kontroll og oppfølging er mulig å gjennomføre.

Behandling/vedtak i Formannskap den 02.06.2004 sak 0045/04

Formannskapets vedtak:

Røyrvik kommune viser til vurderinger gjort i saksframstillingen, og vil særlig nevne følgende:

1. Røyrvik kommune mener ut fra en totalvurdering at odelsloven også i fremtiden vil være viktig for å sikre langsiktighet og stabilitet i landbruket, samt å medvirke til samfunnsmessige ønskede virkninger. Kommunen ønsker derfor at odelsretten skal opprettholdes.
2. Arealgrensa for odelsjord bør heves slik som utvalgets flertall har foreslått. Endringen vil medføre at odelslovens virkeområde vil omfatte eiendommer som har betydning for landbruket og utelate bolig- og fritidseiendommer. Endringen kan bidra til økt omsetning av mindre landbrukseiendommer og tilleggsjord.
3. Bo- og driveplikten bør opprettholdes. Det sikrer i stor grad at landbrukseiendommene med bygninger og produktive arealer blir drevet og vedlikeholdt på best mulig måte. For kommunen er det viktig med enkle og entydige bo- og drivepliktsregler som medfører at kontroll og oppfølging er mulig å gjennomføre.

Enstemmig vedtatt.